

ks. prof. UAM dr hab. Andrzej Pryba MSF
Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu
Wydział Teologiczny

Recenzja rozprawy doktorskiej ks. mgra lic. Grzegorza Kielbasy
zatytułowanej: *Eklezjalny i eklezjotwórczy wymiar sakramentów wtajemniczenia
chrześcijańskiego w nauczaniu papieża Benedykta XVI (ss. 346)*, napisanej na Wydziale
Teologicznym Sekcja w Tarnowie Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie
pod kierunkiem ks. prof. UPJPII dra hab. Marka Kluza

1. Wprowadzenie

Sakramenty święte towarzyszą człowiekowi w najważniejszych momentach życia. Są nimi narodziny, wejście w dorosłe życie, tworzenie małżeńskiej wspólnoty osób, doświadczenie cierpienia i choroby.

Katechizm Kościoła katolickiego podaje zwięzłą definicję sakramentów: „Sakramenty są skutecznymi znakami łaski, ustanowionymi przez Chrystusa i powierzonymi Kościołowi. Przez te znaki jest nam udzielane życie Boże. Obrzędy widzialne, w których celebryje się sakramenty, oznaczają i urzeczywistniają łaski właściwe każdemu sakramentowi” (KKK, nr 1131).

Samo pojęcie „sakrament” jest dzisiaj chrześcijaninowi znane, ale można odnieść wrażenie, że często w życiu współczesnego wyznawcy Chrystusa nie odgrywa znaczącej roli i nie ma żadnego wpływu na jego świadomość. Jak zauważył Joseph Ratzinger: „Sakrament wydaje mu się czymś obcym i kojarzy go raczej z magiczną lub mityczną epoką ludzkości, dlatego ma trudności z jego usytuowaniem w racjonalnym, technicznym świecie. Stoimy więc tutaj wobec dylematu: z jednej strony jest to rzeczywistość podstawowa dla świadomości chrześcijańskiej, z drugiej – marginesowa dla normalnej świadomości dnia dzisiejszego. Ten stan faktyczny jest wzorcowym przykładem pęknięcia charakterystycznego dla dzisiejszej świadomości chrześcijańskiej” (Opera Omnia. *Teologia Liturgii*, Lublin 2012, s. 202).

Niejako odpowiedzią na to wezwanie jest rozprawa doktorska ks. mgra Grzegorza Kielbasy, który zajął się badaniem eklezjalnego i eklezjotwórczego wymiaru sakramentów

wtajemniczenia chrześcijańskiego. Praca wpisuje się w myśl teologicznomoralną dotyczącą sakramentologii moralnej.

2. Źródła, cel, problem i metoda dysertacji

Źródłem podstawowym dla tej dysertacji jest nauczanie papieża Benedykta XVI oraz dokumenty *Magisterium Ecclesiae*, szczególnie encykliki, adhortacje i przemówienia papieskie oraz dokumenty Stolicy Apostolskiej, które oferują konkretne wnioski i przesłanki teologiczne. Należy docenić trud, jaki podjął Autor dysertacji, kompletując 542 pozycje publikacyjne Benedykta XVI (encykliki, adhortacje, orędzia listy, alokucje, homilie).

Głównym celem monografii była podjęta przez Doktoranta próba ukazania dwóch wymiarów sakramentów wtajemniczenia. Autor zajął się w dysertacji wymiarem eklezjalnym ukazującym znaczenie sakramentów w życiu Kościoła oraz eklezjotwórczym wskazującym na element formacyjny wspólnoty Ludu Bożego. Sam problem pracy określił poprawnie pod względem metodologicznym w tytule dysertacji.

Doktorant zastosował w rozprawie metodę krytycznej analizy tekstów źródłowych, interpretacji tychże tekstów oraz metodę porównawczą. Znaczącą rolę odegrała jednak także metoda syntezy, w myśl której Autor poprzez analizę materiału źródłowego dokonał uogólnień i wyciągnął wnioski, które pokazały wieloaspektowość analizowanego zagadnienia. W prawidłowy sposób posłużył się zastosowanymi metodami. Pojawił się jednak pewien mankament. Autor we wstępie zaznaczył, że będzie się również posługiwał metodą biblijną (s. 11). Trudno jednak stwierdzić, co miał na myśli.

Należy zauważyć, że napisanie recenzowanej pracy wymagało od jej Twórcy wielkiego zaangażowania. Zostało to potwierdzone analizami, a następnie syntezą na podstawie solidnie zebranego materiału badawczego.

3. Struktura rozprawy

Rozprawa doktorska ks. mgra Grzegorza Kielbasy składa się z: poprawnie sporządzonego wykazu skrótów, wstępu, czterech rozdziałów podzielonych na wprowadzenia, paragrafy i podsumowania, z obszernej bibliografii, zawierającej wykaz źródeł, dokumentów *Magisterium* Kościoła oraz literatury pomocniczej.

Dysertacja ma pod każdym względem cechy pracy naukowej. Na szczególne uznanie zasługuje klarowna struktura monografii. Uporządkowanie rozdziałów i paragrafów jest

typowe dla pracy źródłowo-analitycznej. Jest ono logiczne i przejrzyste. Pozwoliło to na ukazanie realistycznego modelu formacji moralnej człowieka.

Większych zastrzeżeń nie budzą też sformułowania rozdziałów i paragrafów. Są one logiczne i oddają sens zawartych w nich analiz naukowych.

Autor w pierwszym rozdziale wprowadził w zagadnienie Kościoła i sakramentów. Doktorant spróbował najpierw ukazać Kościół jako rodzinę Bożą. Zwrócił uwagę na fakt, że Kościół nie jest organizacją od masowych zgromadzeń czy też zbiorem jednostek indywidualnie przeżywających swą religijność, lecz wspólnotą wierzących w Jezusa Chrystusa. W Kościele chodzi o Osobę Jezusa Chrystusa, żywego, zmartwychwstałego Pana, obecnego pośród swego Ludu w Eucharystii. Następnie wskazał na Kościół jako społeczność Ducha Świętego, którego natura jest kształtowana przez Ducha Świętego. Ponadto ukazał Kościół jako sakrament w Chrystusie. Kościół bowiem, będąc tajemnicą, jest tym samym sakramentem, który obejmuje i ożywia wszystkie inne sakramenty. Doktorant przedstawił też sakramenty święte jako skuteczne znaki łaski oraz wprowadził w zagadnienia dotyczące sakramentów wtajemniczenia chrześcijańskiego. Była to zapowiedź szczegółowych analiz podejmowanych w dalszej części dysertacji. W podsumowaniu rozdziału Autor pracy wyraził przekonanie, że sakramenty święte odgrywają decydującą rolę w formowaniu chrześcijańskiego stylu życia człowieka.

W drugim rozdziale Autor dysertacji zajął się pierwszym z trzech sakramentów wtajemniczenia chrześcijańskiego, jakim jest chrzest święty. Przedstawił go jako fundament życia chrześcijańskiego i bramę otwierającą dostęp do innych sakramentów. Doktorant najpierw podjął badania nad sakramentem chrztu świętego w perspektywie biblijnej. Chciał on odpowiedzieć na następujące pytania: Czym właściwie jest chrzest święty? Komu go udzielać: dzieciom czy dorosłym? Jaka jest relacja pomiędzy chrztem i wiarą? Jakie są eklezjalne skutki chrztu świętego? Autor w podsumowaniu rozdziału zwrócił uwagę na eklezjalny i eklezjotwórczy wymiar chrztu widoczny w samym fakcie przyjęcia tego sakramentu, przez co przyjmujący go zostaje włączony do wspólnoty Kościoła jako Ludu Bożego Nowego Przymierza. Ponadto chrzest zobowiązuje do prowadzenia świętego życia, dawania świadectwa słowem i czynem oraz głoszenia słowa Bożego.

Trzeci rozdział dysertacji zawiera zagadnienia dotyczące sakramentu bierzmowania określanego mianem sakramentu dojrzałości chrześcijańskiej. Doktorant najpierw poddał

analizie zagadnienia odnoszące się do obecności Ducha Świętego w życiu chrześcijanina. Następnie postawił pytania o Trzecią Osobę Boską oraz o sakrament Ducha Świętego: Czym jest sakrament bierzmowania? Autor, udzielając odpowiedzi, stwierdził, że sakrament bierzmowania potwierdza chrzest i wylewa obficie Ducha Świętego. Ponadto wymaga od bierzmowanego, by porzucił swoje ograniczone poglądy i pragnienia, a zaczął myśleć i działać razem z całym Kościołem. Bierzmowany, otrzymując od Ducha Świętego dary i charyzmaty, jest tym samym zobowiązany do wydania konkretnych owoców w życiu i działalności Kościoła. Doktorant w podsumowaniu słusznie skonstratował: „głównym wezwaniem moralnym wynikającym z przyjęcia sakramentu bierzmowania – który pogłębia i umacnia to wszystko, co dokonuje się w chrzcie świętym – jest budowanie wspólnoty eklezjalnej poprzez odnalezienie swego właściwego miejsca w Kościele i przyjęcie pełnej odpowiedzialności za Kościół” (s. 226).

W czwartym rozdziale dysertacji jej Autor poddał analizie trzeci z sakramentów wtajemniczenia, jakim jest Eucharystia jako sakrament Najświętszego Ciała i Krwi Pańskiej. Doktorant, podobnie jak w przypadku dokonanych wcześniej analiz, czynił to najpierw w perspektywie biblijnej. Doszedł do wniosku, że Eucharystia jest sakramentem miłości. Ponadto jest ona źródłem świętości oraz duchowego pokarmu dla chrześcijan pełniących misję w świecie. Autor dysertacji wyraził przekonanie, że Eucharystia jest cennym darem i dobrem, skarbem bez miary, chlebem życia, podporą i siłą w codziennej wędrówce oraz drogą wiodącą do życia wiecznego.

Doktorant zwrócił w swych badaniach uwagę na to, że Eucharystia jest źródłem i szczytem życia Kościoła. Jest ona sercem wspólnoty Kościoła oraz ośrodkiem życia chrześcijańskiego. Jest ona również sakramentem miłosierdzia, znakiem jedności, węzłem miłości i uczty paschalną. Autor również słusznie stwierdził, „że całe życie chrześcijańskie a także inne sakramenty wiążą się ze świętą Eucharystią i do niej zmierzają. W najświętszej bowiem Eucharystii zawiera się całe duchowe dobro Kościoła, a mianowicie sam Chrystus, nasza Pascha i chleb żywy, który przez Ciało swoje ożywione i ożywiający Duchem Świętym daje życie ludziom, zapraszając ich i doprowadzając w ten sposób do ofiarowania siebie, swojej pracy i wszystkich rzeczy stworzonych” (s. 254).

Doktorant w swych badaniach podjął również ważny temat związany z Eucharystią, jakim jest adoracja eucharystyczna. Zwrócił uwagę, że adoracja jest przede wszystkim aktem wiary. Chrześcijanin w adoracji wyznaje, że Jezus Chrystus jest obecny w Eucharystii w sposób wyjątkowy. Jest w niej obecny prawdziwie, rzeczywiście i substancjalnie z ciałem i krwią.

wraz z duszą i bóstwem. Jest w niej obecny w sposób sakramentalny, to jest pod postaciami eucharystycznymi chleba i wina, cały Chrystus: Bóg i człowiek. Autor trafnie stwierdził w podsumowaniu rozdziału, że Eucharystia ma fundamentalne znaczenie dla formacji moralno-religijnej człowieka.

Konkludując, należy dostrzec całość badań Doktoranta, który słusznie podkreślił, że sakramenty wtajemniczenia chrześcijańskiego są głęboko zakorzenione w Kościele. Jednocześnie budują wspólnotę eklezjalną oraz przyczyniają się do wewnętrznej przemiany samych przyjmujących, jak również przyczyniają się do przemiany otaczającej rzeczywistości.

4. Ogólna ocena rozprawy i pytania dla Doktoranta

Lektura dysertacji ks. mgra Grzegorza Kielbasy pozwala stwierdzić, że cel postawiony we wstępie został zrealizowany. Wykorzystane metody pozwoliły odpowiedzieć na stawiane problemy badawcze. Niewątpliwie bardzo ważnym osiągnięciem Autora recenzowanej rozprawy doktorskiej jest zebranie bogatej bibliografii stanowiącej 44 strony (s. 302-346), w której znajdują się publikacje papieża Benedykta XVI, wypowiedzi doktrynalne Kościoła oraz literatura pomocnicza.

Warto też podkreślić, że praca została napisana poprawną polszczyzną, dzięki czemu prezentowane koncepcje i poglądy zostały przedstawione w niej bardzo klarownie. Pojawiają się w niej bardzo rzadko błędy stylistyczne czy literówki. Szkoda, że w wielu miejscach można spotkać styl „kaznodziejski”. Należy przyznać, że praca została przygotowana niezwykle starannie. Można mieć pewne uwagi co do technicznej strony Spisu treści (s. 4) czy też Wstępu (s. 8). Poza tym od strony technicznej zapisy dokonane w zestawieniu bibliograficznym oraz w przypisach prezentują się wzorcowo.

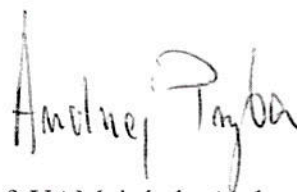
Jakość metodologiczna rozprawy jest pochodną współpracy pomiędzy promotorem dysertacji, który nadzoruje przede wszystkim ten wymiar badań, i samym doktorantem. Stąd, komplementując Autora pracy, trzeba wyrazić słowa uznania i złożyć gratulacje pod adresem jej Promotora ks. prof. UPJPII dra hab. Marka Kluza.

Po bardzo interesującej lekturze dysertacji ks. mgra Grzegorza Kielbasy nasuwają się następujące pytania od recenzenta:

1. Papież Benedykt XVI w *Orędziu na XXIII Światowy Dzień Młodzieży* zachęcał młodych, aby odkryli na nowo sakrament bierzmowania i przekonali się, jak wielką ma wartość dla duchowego wzrostu. Jak pomóc młodym ludziom przygotować się do owocnego przyjęcia sakramentu dojrzałości chrześcijańskiej?
2. Święty Augustyn nauczał: „Niech nikt nie spożywa tego Ciała, jeśli Go najpierw nie adorował; [...] grzeszylibyśmy gdybyśmy Go nie adorowali”. Jak formować współcześnie chrześcijan do pobożności eucharystycznej?

5. Wniosek końcowy

Całą rozprawę doktorską należy ocenić pozytywnie. Dysertacja ks. mgra Grzegorza Kielbasy została napisana w sposób bardzo dojrzały merytorycznie, metodologicznie i formalnie. Stanowi samodzielne osiągnięcie naukowe w pełni odpowiadające wymaganiom stawianym rozprawom doktorskim. Wnoszę zatem o jej przyjęcie przez Radę Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie i o dopuszczenie Doktoranta do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Poznań, 30.09.2020 r.

ks. prof. UAM dr hab. Andrzej Pryba MSF